

XAVIER NIETO
ASSUMPTA BOBA

La identitat i la reconstrucció simbòlica del passat

La identitat de les persones és social. Això vol dir que hom necessita sentir que pertany a un grup. Aquesta pertinença es fa mitjançant una sèrie d'eines -normes, valors, símbols- que posen en comú les mentalitats de tots els membres del grup.

Així, totes les societats necessiten símbols adscriptius; és a dir, símbols que demarquin qui està dins i qui està fora d'un o altre grup, ja que els éssers humans no poden viure aïllats i la seva naturalesa és més cultural que biològica. El grup, però, no és una cosa homogènia on hi ha una mentalitat col·lectiva que impera sobre l'individu, ans al contrari, dins del grup existeixen constants estira-i-arrotonsa per definir l'estatus i el rol de cadascú.

A les societats més complexes, com la nostra, la gent necessita adscriure's d'una manera dinàmica, i no per simple filiació de naixença, a múltiples grups i negociar en cadascun d'ells el lloc que ocupa. Això és a causa que la nostra societat ha guanyat en profunditat i complexitat social però fa que els seus membres se sentin aïllats.

És en aquest sentit que els símbols són útils tant per als grups com per als individus. Així doncs, cal trobar símbols que condensin la realitat i, essent metàfores d'ella, siguin miralls d'un mateix. És per això que la gent

s'adscriu (lliurement, i com estratègia adaptativa) a grups i institucions i participa constantment en festes, actes i/o rituals. Aquests es renoven cada vegada que s'accionen ja que un ritu posa en acció un mite, un missatge, i aquest mai no es repeteix de la mateixa manera, sempre hi ha noves aportacions i noves interpretacions.

La idea consisteix en què la identitat no és inamovible, sinó que és com el llit d'un riu on el flux constant de les aigües aporta nous sediments que s'incorporen a l'estructura total, dotant-la així d'un esperit *dinàmic* i fluït.

La identitat seria, doncs, fruit no de l'essència o trets inalterables, sinó de l'experiència aportada per tots i en totes les generacions, reconfigurable per permanents préstecs i interaccions, en un procés sense fi. Procés que s'ha de caracteritzar per la negociació i el consens -i potser també pel conflicte!- entre tots els grups que configuren la col·lectivitat.

En els pobles petits i mitjans que en poques dècades s'han transformat tant en nombre de població com en el tipus d'activitat que s'hi desenvolupa, semblaria que s'ha produït una pèrdua dels seus signes i trets autòctons que fa minvar els referents als seus membres. Però, en realitat, la identitat, lluny de perdre's, es reconfigura reunint els referents culturals més antics -dels vilatans de sempre- i els que aporten els substrats socials

més recents -els nous vilatans-.

Aquest és el cas d'Argenton que en trenta anys ha passat de ser un llogarret de reminiscències rurals a un nucli residencial d'àmbit metropolità. De 4.000 habitants s'ha passat a quasi 10.000, i aquest increment no s'ha produït només per creixement natural sinó, i sobretot, per saldo migratori. Els nous vilatans provenen de Mataró i el Maresme, de Barcelona i l'Àrea Metropolitana essent culturalment molt propers, fet que possibilita una integració més fàcil.

Un altre fet important és el canvi que s'ha produït en l'activitat econòmica de la població i en la seva composició sociològica. S'ha passat de la dualitat d'adscripcions per filiació primària: població local dedicada majoritàriament al sector primari / funció residencial d'estiueig, que implicava una distinció clara entre allò autòcton i allò forani, a un domini aclaparador de la funció residencial amb els seus components terciaris, que produeixen una sociologia nova: grups socials més diversificats i flexibles, que aporten personalitats diferents, que obliguen a processos de lliure adscripció, més oberts i, per tant, amb necessitat de negociacions més complexes.

En aquest procés s'han perdut trets característics dels grups primaris (1) tals com les relacions interpersonals i l'afectivitat dins d'aquestes relacions; en canvi s'ha

1. En sociologia un grup primari es defineix bàsicament per ser petit, per haver-hi relacions personals cara a cara, i per relacions de coneixença que impliquen cert grau d'emotivitat i de mútua implicació.

2. Per memòria col·lectiva cal entendre no tota la història, sinó, com diu J. Prat, "els clixés apriorístics" o "estereotips a través dels quals els membres d'una col·lectivitat (...) expressen valors, idees o opinions (...) sobre ells mateixos o sobre els altres".

3. Cal puntualitzar que per a nosaltres, posar en comú és canviar el sentit d'identitat tancada pel concepte d'identificació oberta: hom, i seguint la idea del filòsof J.M. Terricabras, comparteix alguns dels trets reconeguts com a propis amb unes persones, i d'altres, amb unes altres de diferents, però tots s'inscriuen en una identitat comunitària, donat que tots tenen trets familiars en més o menys grau.

4. Com planteja Manuel Delgado, la identitat es fa primer seleccionant del conjunt d'elements d'una cultura, aquells que són escaients per al perfil desitjat i se'ls eleva a la categoria de símbols distintius (J. Prat en diria demarcadors simbòlics). En segon lloc, i si cal, s'inventa i reconfigura la tradició i la història per donar un carisme sacre als suposats orígens del grup. I finalment, s'escamoteja de la consciència col·lectiva el que no és homologable ni escaient per al model que es vol construir, ja que pot posar en perill la construcció identitària. Ara bé, aquí hi ha un risc: que aquest mecanisme d'oblit sigui exclouent i només serveixi a l'elit dominant que té un projecte homogeni de cultura en funció de la seva visió hegemònica i/o als seus interessos de classe.

5. Volksgeist: l'esperit del poble. Visió romàntica que defineix als pertanyents a una identitat com a portadors de trets eterns que els diferencia dels que, suposadament, no els tenen.

6. Cal esmentar el perill que representa per a la convivència d'una societat integrada l'actitud essencialista

guanyat en complexitat i profunditat sociològica i cultural. Argentona ha entrat en la postmodernitat, fet que posa en perill la coneixença del què som entesa com un ens immutable, però reconfigura una identitat, segurament, molt més integradora. Es perden les certeses perquè tot es torna més fluït, més dinàmic, més real.

Per això la història d'una comunitat com Argentona, no és només la suma de les històries i experiències de tots i cadascun dels individus que la formen, sinó que aportant-les es sintetitzen en símbols compartits que es converteixen en referents per a tots.

Així doncs ens podem preguntar: com posar en comú aquestes experiències, trets, històries passades de tots, per tal de crear una identitat comuna entre els suposats autòctons i els al·lòctons? La resposta és: negociant constantment préstecs i aportacions en una xarxa oberta d'interrelacions entre grups primaris, que és el que, en definitiva, Argentona representa.

Reiterant: el que es negocia i es reconstrueix no és la història compartida, ja que ningú -ni els

mateixos suposats autòctons- té la mateixa experiència històrica. El que realment es negocia és la reconstrucció de la memòria col·lectiva (2) -d'uns i altres-, "la invenció de les tradicions" com diria Hobsbawm, per tal de posar en comú (3) mitjançant els mecanismes de selecció, invenció i oblit (4) allò que pot fer cohesionar la comunitat i soterrar el conflicte -o almenys controlar-lo-. És a dir, el que es negocia no és la història, sinó la reconstrucció d'ella com a forma d'identitat. Es tracta de la posada en escena de la història.

Així doncs, en lloc d'una identitat inamovible, de la ceba (*volksgeist* -5-), el que hi ha o hi hauria d'haver, és un constant flux d'aportacions noves d'aquells que, arribant a Argentona, volen no només integrar-se i identificar-se amb el poble, sinó aportar quelcom a un nou substrat identitari. És la manera de dir "jo sóc d'aquí, formo part d'aquesta comunitat perquè la meua aportació m'inscriu en la història d'aquí..." (6)." Per això hi ha gent que té gran necessitat de fer aportacions sobre etapes històriques del poble, que paradoxalment no han viscut ni

tan sols per tradició oral, però que representen punts de referència bàsica per a la seva inserció identitària. De vegades cal sentir-se copartícep de la història, encara que sigui a través de la seva reelaboració (7), tot i el perill d'enfrontament amb l'experiència -subjectiva- de qui sí l'ha viscut. Una vegada més cal establir negociacions i trobar el mínim punt en comú per garantir una sociabilitat viable.

Concloent, què cal fer, doncs? Com ja hem dit, renegociar permanentment trets per compartir. Però, com? Amb *performances* (8), amb reritualitzacions dels mites i tradicions, inventant-les, perfilant-les amb els trets més escaients i, si cal, oblidant i obviat tot allò que pot incidir negativament en la sociabilitat. Trobant un camp en comú en cada moment. Creant estructures i àmbits d'acció que han de ser compartits, i construint institucions de trobada col·lectiva -Centre d'Estudis Argentonins Jaume Clavell, per exemple- que permetin aquesta reconstrucció identitària, i que ella resulti de les aportacions de tots i de tot moment.

dels que creient-se autòctons purs, rebutgen les noves aportacions, o bé l'actitud dels nouvinguts que, tancats en getos urbanístics o sociològics, rebutgen fer aportacions i inserir-se per la raó que sigui en la cultura d'adopció.

7. Es pot donar la paradoxa que els nouvinguts sentin la necessitat de ser més puristes i més tradicionalistes que ningú -com és el cas de la polèmica sorgida fa un parell d'anys entorn a la Festa Major i a la Fira de Terrissa-, no per ideologia conscient, sinó per pura necessitat d'integració:

defensant el que s'estipula o es creu com a essencial en la llarga tradició no viscuda, hom es reconeix no ja com a forani -que de fet no ho és, encara que se'n senti- sinó com a plenament homologat a la veritable identitat del poble.

8. Posades en escena de la pròpia comunitat o de part d'ella, on el jo deixa pas provisionalment al nosaltres i s'endinsa en l'anonimat col·lectiu. Les festes i grans actes on els participants són anònims i on hom s'aplaudeix a si mateix com a forma de reforçament de la pertinença.

BIBLIOGRAFIA

- DELGADO RUIZ, M. (1998): *Diversitat i integració*. Editorial Empúries. Barcelona.
- HOBBSAWM, E. i RANGER, T. (1988): *L'invent de la tradició*. Editorial Eumo. Vic.
- PRAT, J. (1988): *Mites i estereotips de la identitat* a AA.DD. *Encontre d'Antropologia i diversitat hispànica*. I.E.M. Barcelona.
- TERRICABRAS, J.M. (1994): *La trampa de la identitat* a Documents de treball de les 3a i 4a Escola d'Estiu sobre la Interculturalitat. Fundació SER.GI. Girona.